

יוצא לאור ע"י
ללמוד ולדעת - מודע הלכתי
רח' אבוהציון 8 בני ברק
דוא"ל: etrog.net.il:10y
נערך ע"י
הרה"ג ישראל נואר וי"ל שליט"א
מח"ס ימים השבת השולחן כהלכתו
והמועדים כהלכתם
רב קהילות בני הישיבות והיכל יוסף שלום
רמת בית שמש ג'

עמ' ד'
לדעת חכמה'
שאלות מצויות מבית ההוראה

עמ' א'
נושא על הפרק -
הלכות תשעה באב שחל בשבת

קיצור הלכות ומנהגי תשעה באב שחל בשבת [מתוך המועדים כהלכתם]

- א. בר"ח מנחם אב שחל בערב שבת מותר לרחוץ בחמין לכבוד שבת למי שרגיל בכך בכל ערב שבת.
- ב. בשתי השבתות שחלים בתשעה הימים, אין להחליף מצעים לכבוד שבת, וכן אין ללבוש בשבת פיג'מה מכובסת. וכן אסור ללבוש בגד מכובס שאינו נצרך לשבת רק בשביל שיהיה אפשר ללבושו בתשעה באב^א [משום שהיתר רק לכבוד שבת בלבד, ומה שאינו נצרך לשבת אינו בכלל ההיתר].
- ג. בשבת שחל בה תשעה באב נוהגים אבלות בדברים שבצינעה [לרמ"א], וכן אין

סקי"ד] שבעבר לא לכולם היה בגדי שבת ולכן נהגו להחמיר אע"פ שמעיקר הדין מותר [אבל כתונת לשבת היה לכולם, ולכן בזה התירו כמש"כ הפמ"ג], וכנראה בברית מילה כולם החליפו לבגדי שבת משום חביבות המצוה, אבל כיום כולם מחליפים בגדי שבת לכבוד שבת וחזר הדין להיות כבתחילה שמותר להחליף את כל הבגדים לשבת. אמנם, לגבי מצעים ובגדי שינה מבו' במשנ"ב סי' תקנ"א סקל"ג שאסור, והטעם משום שהם נמצאים בחדר פנימי ואין בהם אבילות בפרהסיא. ודבר זה מבואר בדיני יו"ט שני בסי' תצ"ו, ג' וסק"ט [וכמבו' בסי' תס"ח, ד' וסקי"ד] וסקי"ג. ודבר זה צריך ביאור, כי מלאכה אוסרים אפי' בצינעה ואילו תפילין מניח בצינעה. והדבר יתבאר בהקדם לסתירה נוספת בהל' אבילות ביו"ד שבסי' שע"ט, ד' כתוב לגבי ברכת אבלים

א. ברמ"א כתב שאין להחליף בשבת חזון לבגדי שבת, אמנם רוב האחרונים חלקו וכתבו ללבוש בגדי שבת כרגיל משום אבילות בפרהסיא וכשיטת הגר"א [משנ"ב סי' תקנ"א סק"ו], וגם בח"א [סי' קל"ג סכ"א] כתב שכך נהגו בוילנא ע"פ הגר"א ובערוה"ש [סי"א] כתב שכך נהגו בכל הקהילות, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל וכן אמר הגר"ח קניבסקי שליט"א בדעת החזו"א [קרא עלי מועד פ"ד סקי"ט], וכן המנהג. והטעם לזה, כדי שלא יהיה אבילות בפרהסיא שלובש בגדי חול בשבת כמש"כ הלבוש וערוה"ש ריש סי' תקנ"א [וגם אם לובש בגדים הדומים בצורתם החיצונית, הרי ניכר שהם בגדי חול]. והנה, הרמ"א [סי' תקנ"א, א'] כתב שאין לובשים בגדי שבת [אלא רק בגדי פשתן כמש"כ הרמ"א בסעיף ג'], אמנם התיר ללבוש בגדי שבת לצורך ברית מילה, וטעם דבריו מבו' במטה משה [אות תשל"ו] ובפמ"ג [שם א"א

לרחוץ הידיים במים חמים, וכן אסור לסוך או להתיז דאדורנט בשבת זו [לרמ"א].
ד. אומרים אב הרחמים בתפילה. ובמנחה אין אומרים צדקתך.

ה. הרוצה ליטול כדורים להקלת הצום, יערבם באוכל או במשקה לפני שבת.

ו. אפשר להקל בלימוד תורה אחר חצות, וראוי שלא לקיים שיעורים בפרהסיא.

ז. בסעודה שלישית אוכל מה שרוצה, ואפילו מי שאינו רגיל לאכול בסעודה שלישית
בשר ויין יכול לאכול בסעודה זו אם ירצה.

ח. אסור להביא נעלי תשעה באב או קינות לבית הכנסת, וכן אסור להפוך את
הספסלים או להוריד את הפרוכת עד זמן מוצאי שבת.

ט. משקיעת החמה אסור באכילה ושתיה ורחיצה וסיכה [ואם צריך ליטול למים
אחרונים יטול כמו בת"כ], ומותר לשבת על כסא גבוה וללבוש בגדי שבת עד צאת
הכוכבים - 30 דק' אחרי השקיעה ואז מחליפים לבגדי חול ויוצאים לבית הכנסת.
ולענין חליצת הנעליים, יש שהורו לחלוץ בשקיעת החמה, ויש שהורו לחלוץ בצאת
הכוכבים.²

י. לפני שמורידים את הנעליים אומרים ברוך המבדיל [ואין מברכים על הבשמים].

יא. יש להזהיר את הנשים שאסורות במלאכה עד שיאמרו ברוך המבדיל בין קודש
לחול.

יב. טוב ונכון לברך על הנר בבית לפני שיוצאים לבית הכנסת. ואם לא עשה כן, הבעל
יברך בבית הכנסת לפני קריאת איכה, והאשה תברך בבית, ויש אומרים שהאשה לא
תברך כלל מפני שהבעל כבר בירך ואינו יכול להוציא אותה ידי חובה.³

מלאכה משום שמלאכה קלא אית ליה ולבסוף
יודע.

ולכן, אסור ללבוש בגדים מכובסים בשתי
השבתות של תשעת הימים כי לענין זה הרי אין
זה אבילות בפרהסיא להישאר עם הבגדים
שלבשו בערב שבת חזון, וממילא הדרינן לדברי
הרמ"א בלי חולק שאסור ללבושם בשבת ודינם
דומה לדין המצעים שאסור להשתמש אפילו
במכובסים.

ב. ע"י בהערה הקודמת, ונחלקו הפוסקים האם
בזמנינו שאנשים לא נכנסים לבתים בזמן הקצר
הזה האם חליצת הנעליים בשקיעה נחשבת
לאבילות בפרהסיא או לא, ע"י המועדים
כהלכתם סי' נ"ב הע' כ"ג סיכום דעות הפוסקים
בענין זה.

ג. ע"י המועדים כהלכתם סי' נ"ב הע' כ"ז.

שאם מברך בצניעה מברך כמו בחול ואם יש
אחרים עמו מברך רגיל כמו כל שבת [ע"י תוס'
מו"ק כ: סוד"ה קורע], ומצד שני שם בסי' ת'
מבואר שיש איסור לישב על הארץ וללכת עם
בגד קרוע אפי' בצניעה, וליישב כל זה י"ל
שמעשה מסוים מותר לעשות בצניעה אבל
מעשה מתמשך אסור בצניעה מפני שבסופו של
דבר יודע, ולכן לברך אפשר בצניעה וכן להניח
תפילין אפשר בצניעה, אבל לעשות מלאכה
אסור כי זה דבר מתמשך ובסוף יודע וכן לישב
על הארץ וללכת עם בגד קרוע הוא דבר
מתמשך שבסופו של דבר יודע [ואינו יכול
לקום ולהחליף בגדים כשדופקים בדת], וכן
מבואר בלשון התוס' [פסחים דף נב. ד"ה
ביישוב] והר"ן [שם סוד"ה ורחב] והובאו
במשנ"ב בסי' תס"ח סק"ז שהטעם לאיסור

הבדלה לחולה שצריך לאכול

ג. חולה שצריך לאכול בתשעה באב, וכן אשה שצריכה לאכול בתשעה באב מאיזה טעם, חייבים להבדיל לפני שאוכלים- ולא יבדילו מיד במוצ"ש אלא בזמן שצריכים לאכול יבדילו לפני שאוכלים, וישתו בעצמם את הכוס [המנהג שאשה לא שותה מייך הבדלה הוא רק ביין או מיץ ענבים ולא במיץ תפוזים^ד].

יד. איסור יין בתשעה באב עצמו חמור מאוד, ולכן יבדילו על חמר מדינה, שהוא מיץ תפוזים 100% טבעי או מיץ אשכוליות 100% טבעי [או בירה], אבל לא קולה ולא קפה, ולענין זה יש להקל שיש לנו כיום חמר מדינה.

טו. אין אומרים את פסוקי הברכה שלפני ההבדלה [הנה קל ישועתי].

הבדלה לקטן

טז. קטן שאוכל, לא יבדיל לפני אכילתו.

מעוברות ומניקות

יז. מעוברות שיש להם חולשה אפילו חולשה קלה ממש, אחרי חצות יכולות לאכול. וטוב שיתפללו קודם מנחה ויוכלו לומר עננו.

יח. יולדת עד ל' יום תתענה עד חצות, ואם יש לה חולשה קלה יכולה לאכול מיד כי נחשבת כמו חולה שאין בו סכנה.

יט. מינקת, יש להקל בה כמו מעוברת אבל רק אם מניקה הנקה מלאה, ולכן אם מניקה הנקה מלאה יכולה לאכול אחרי חצות וטוב שתפלל קודם מנחה ותאמר עננו, ואם לא מניקה הנקה מלאה א"כ תתענה כרגיל גם אם חוששת שמשום כך תצטרך לתת יותר תחליפי חלב משום שבימינו אין לזה שום חיסרון לבריאות התינוק.

הבדלה במוצאי תשעה באב

כ. דיני תשעת הימים ממשיכים עד יום שני בחצות, אמנם מותר לשתות את יין ההבדלה בעצמו, ואין צריך להביא לקטן שישתה.

כא. אין מברכים בהבדלה על הבשמים ולא על הנר.

כב. אשה שקשה לה לחכות לבעלה שיבדיל, יכולה לשתות מים לפני הבדלה. ואם קשה לה מאוד להסתפק במים, יכולה להבדיל בעצמה ולשתות.

כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה.

ד. מהרי טעם המנהג שהאשה לא שותה מייך הבדלה הוא משום שעץ הדעת היה גפן וסחטה

ממנו יין ונתנה לאדם הראשון כמבו' בשל"ה [שבת סוף פ' תורה אור] ובמג"א סי' רצ"ו סק"ד.

שאלות מבית ההוראה

שוכר שמשכיר יחידת דיור לשבת * ספיחין בפרי 'פסיפלורה' * טלטול אקדח בשבת * להתאמן על קדיש * טלטול מטף אוטומטי * נקרעו בגדיו מ'משטח' ברחוב * מקור תפילת 'נשמת' * המתנת שש שעות משוקולד חלבי * קציצת ענפי פרי המפריעים לעירוב בשביעית

שוכר שמשכיר יחידת דיור לשבת

אנחנו שוכרים יחידת דיור, ובחווה כתוב שאם נשכיר את היחידה לשבת נצטרך לתת למשכיר חצי מההכנסות, איך מחשבים את הוצאות הנקיון והחשמל? תשובה: בדרך כלל הכוונה בחוזה שהתשלום לבעל היחידה הוא מעין 'שירי בהשכרה' ולכן השוכר יכול לקחת חצי מדמי ההוצאות [בפעמים נדירות הנוסח הוא כעין 'עוד תשלום' על היחידה, ובמקרה כזה לא מורידים את ההוצאות]^ה.

ספיחין בפרי 'פסיפלורה'

אצלנו בחצר צומח פרי פסיפלורה, האם יש בו איסור ספיחין? תשובה: יש לחשוש בו לאיסור ספיחין, גם למי שמברך עליו בורא פרי העץ [מלבד החשש הגדול לערלה כפי הידוע בפרי זה]^ה.

בתוך שנה מנטיעתו, ומצד שני אחרי כמה שנים בודדות הוא נחלש מאוד ואחרי 5-6 שנים כבר מפסיק כמעט לגמרי לתת פירות ראויים, ומשום כך הפוסקים דנו האם הוא נחשב פרי או ירק לגבי ערלה [הרדב"ז מחדש שכל עץ שמניב פירות תוך שנה אין בו דין ערלה, אמנם דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שיש ערלה גם בעץ כזה], ואם נאמר שיש בו דין ערלה א"כ רוב [!] הפירות שלו הם ערלה. ויש לברר האם יש איסור ספיחין בפרי פסיפלורה.

בפסחים דף נא: נחלקו ר"ש ורבנן על ספיחין כרוב האם הם אסורים או לא, ומבואר בגמ' שמחלוקתם היא רק לפי שיטת ר' עקיבא שאיסור ספיחין הוא מהתורה.

ולכאורה בפשטות משמע שאם איסור ספיחין היה מדרבנן א"כ בודאי לכו"ע לא היה איסור ספיחין בכרוב, וכך באמת כתבו התוס' שם. וביאור הדבר כתבו התוס' שמקור האיסור לר' עקיבא הוא ממה שכתוב לא נזרע ולא נאסף, והרי אם לא נזרע בודאי שלא נאסף, אלא מכאן שאסור ללקוט גם מה שצמח מעצמו.

ה. על פי החווה בעיקרון הם היו צריכים לשכור 'מנקה' שיכין את הדירה לשוכרים [נקיון יותר יסודי מהרגיל והכנת מצעים וכו'], וכיון שהוא ניקה והכין א"כ נחשב כיוור לשדה חבירו- וכעין שותף שיוור לשדה השותפין והשביח אותה שכיון שירד ברשות מקבל את מה שטרה כמו המקובל [ע"י חו"מ סי' קע"ח, ג'], וכיון שידע על כך מראש שהתשלום יתחלק בין שניהם א"כ לא שייך לומר זה נהנה וזה לא חסר כמש"כ הנתה"מ [סי' קע"ו סקנ"ז, וע"י נתה"מ סי' ק"ה סק"ו וסי' קכ"ח סק"ה].

במקרים נדירים מפורש בחווה שהתשלום הוא עוד תוספת תשלום על הדירה ואינו שירי בהשכרה, ובאופן זה אינו מנכה את הוצאות הנקיון וההכנה.

ו. עד לפני כמה שנים לא היה מצוי עצי 'פסיפלורה' בארץ ישראל ולכן לא מצינו שדנו בו הפוסקים בכלל האם יש בו איסור 'ספיחין', אמנם בשנים האחרונות הפרי התחיל לגדול בארץ ישראל בחצרות בתים וגם בגידולי מסחר. ההבדל בין פרי זה לשאר פירות האילן הוא שהוא נותן פירות תוך זמן קצר מנטיעתו, אפילו

מלטול אקדה בשבת

האם יש צד להקל למלטול אקדה בשבת, ואם לא, האם מי שעושה כן פוסל את העירוב?

התשובה: ברוב חלקי הארץ, אין שום היתר לכך, מלבד מקומות שאכן יש בהם איזה

לאילן' או לא דומה לאילן, כי טעם האיסור הוא מפני שחששו שעוברי עבירה יזרעו בסתר ויאמרו שנזרע מאליו, ואם זה טעם האיסור א"כ אין הבדל בין דומה לאילן או לא, כי שורש האיסור אינו בגלל הדמיון לזרע אלא בגלל החשש מעוברי עבירה, וא"כ כל מה שבכלל החשש הזה נאסר, בין אם דומה לאילן ובין אם לא.

והנה, לגבי ירק 'בננה', רוב ועדות הכשרות שבימינו מתירים למכור את מה שצמח בשביעית ולא אוסרים באיסור ספיחין, ולשיטת תוס' הדבר מובן מאוד שהרי גם כן יש לו גזע והוא דומה לאילן וכיון שלהלכה נפסק שאיסור ספיחין דרבנן אין זה נכלל בתוך הגזירה, אבל גם לשיטת הרמב"ם כתבו הפוסקים להתיר כיון שטעם האיסור הוא מפני הסכרה של חשש מעוברי עבירה שיזרעו בסתר א"כ האיסור לא שייך בבננה שאינה צומחת בתוך שנה אחת, והאיסור היה רק על דבר שנזרע בשביעית שהוא חמור יותר מאשר כל שאר נעבד בפירות אילן שיש בהם זה וזה גורם ונאמנם במנחת יצחק כתב שבבד"ץ העדה החרדית נוהגים לאסור בננות כמו ספיחין].

ולכאורה, משום כך לגבי פסילורה יהיה הדין תלוי בשיטת תוס' והרמב"ם, שלפי תוס' לא יהיה בו דין ספיחין כי אינו דומה לזרע אלא לאילן שהרי סוף סוף מוציא פירות מהגזע, אבל לפי הרמב"ם כיון שהאיסור תלוי בסכרה של חשש עוברי עבירה, א"כ כמו שברור שבבננה לא יהיה איסור משום כך שהירק צומח יותר משנה מנטיעתו, ה"נ בפסילורה יש לחשוש לעוברי עבירה שיזרעו ויאמרו שליקטו ממה שצמח מעצמו והרי העץ מביא פירות בתוך שנה לנטיעתו ויש מה לחשוש ולגזור על כך.

והרי לשיטת הרמב"ם אין משמעות לאילן או לזרע, אלא הכל תלוי אם יש לחשוש לעוברי עבירה, וא"כ לשיטתו יש לאסור פסילורה באיסור ספיחין.

ומה שיש לדון הוא אם נאמר שאין לחשוש

וכתבו שהרי ספיחי כרוב צומחים מהגזע ולכן אינם דומים לאילן א"כ אם נאמר שהאיסור הוא מהתורה אפשר להבין שרבנן גזרו גם על ספיחי כרוב שאינם דומים לאילן גזירה אטו שאר ספיחים, אבל אם האיסור עצמו הוא מדרבנן א"כ אין טעם שרבנן יגזרו על ספיחי כרוב כי זה כבר ייחשב כעין גזירה לגזירה.

ומבואר שלשיטתם אם האיסור מדרבנן, א"כ הוא איסור דומה לאיסור של התורה, והפסוק כעין 'אסמכתא', ולכן יש הבדל בין דבר הדומה לאילן לבין דבר שאינו דומה לאילן, וכל מה שרבנן גזרו הוא רק על דבר הדומה לאילן, וכפי שכתב בתוס' הרא"ש שכרוב יש לו קלח גדול וענפים כעין אילן ולכן אינו בכלל הגזירה, וכע"ז כתב בר"ם וברא"ש [שביעית פ"ט מ"א].

וביאור הדבר לשיטת תוס' הוא שאם כל הירק צמח בשביעית א"כ הוא 'כולו' באיסור אבל אם יש לו גזע א"כ הגזע עצמו גם גורם לפרי ולא 'כולו' באיסור, ויש כאן מעין 'זה וזה גורם' שהרי הגזע היה קיים כבר לפני השביעית א"כ לא 'כולו' צמח בשביעית, ולכן הכל תלוי בדמיון לאילן.

ומצינו כעין זה בחזו"א [סי' י' סק"ו] שביאר היתר נעבד לשיטת הרמב"ם רק משום שהשדה 'ניטיבה', כלומר שהשביחו את מה שכבר היה קיים ולא שעשו את הכל בשביעית ורק משום כך לבית הלל מותר ליהנות, ולכן הרמב"ם מתיר נעבד בפירות כי יש בו כעין זה וזה גורם שהיה גזע מלפני שביעית והושבח בשביעית, אבל בדבר שנזרע ונקצר בשביעית אסור נעבד לכו"ע, וגם ברמב"ם שהתיר ירק שנזרע בששית ונקצר בשביעית היינו משום שהגמר- פרי' שלו היה בשמינית וא"כ נחשב שהגמר שלו היה בשמינית, ויש זה וזה גורם שלא כולו נעשה בשביעית.

אבל ברמב"ם [שביעית פ"ד ה"ב] כתב שאיסור ספיחין הוא מדרבנן ואעפ"כ ספיחי כרוב אסורים.

וביאור הדבר שהרמב"ם חידש שאם האיסור מדרבנן, א"כ אין הוא שייך בכלל לענין דומה

חשש לסכנה, ועיין בהערה מה הם האיסורים שיש בטלטולו¹. ולגבי העירוב, אם אפשר להבין את טעותו של המטלטל, למשל, במקומות שיש בהם הבנה שאפשר לטעות ולחשוש לסכנה, אינו פוסל².

להתאמן על קדיש

האם מותר לומר קדיש רק בשביל להתאמן על הניגון [למשל- לפני ימים נוראים]? תשובה: אין לעשות כן, אלא ישנה מעט מהמילים מדי פעם, מפני שאין אומרים קדיש בפחות מעשרה³.

טלטול מטף אוטומטי

ישנו 'מטף אוטומטי' שהוא כלי שמניחים ליד נרות דולקים ואם ח"ו מתפשטת שריפה הוא מתז מעצמו אבקת כיבוי איש. האם מותר לטלטלו בשבת ולהניחו ליד הנרות? תשובה: יש שכאן שני נידונים, הקרבנו לנרות וטלטולו סתם כך. ולמעשה, שניהם מותרים⁴.

ח. עי' באה"ל סי' שפ"ה, ג' ד"ה או ע"פ התוס' בעירובין דף סט. ד"ה הוציא שאם אינו מחלל שבת בקביעות אלא נכשל באקראי פעם אחת יש להתיר, וה"ל במוטעה, אמנם יש להודיעו את האמת ואם ממשיך אחרי שהודיעוהו במקום המפורסם בעולם שהוא אינו נחשב מסוכן יש להתיישב בדבר שלפעמים אומר כן מחמת רשעתו שאינו מסכים להודות במעשיו ופושט טלפיו לומר טהור אני ויודע שאין זה נכון.

ט. או"ח סי' נ"ה, א'. וכע"ז מבואר במג"א סי' קל"ט סק"י ומשנ"ב שם סק"ד. אמנם עי' תה"ד סי' קכ"ד סק"ב.

י. לכאורה הנידון האם המתקן מוגדר 'כלי' או שכיין שהחומר מתכלה בשימוש א"כ אינו 'כלי' כמב' בוביום השבת סי' כ"ג הע' ל"א בשם גדולי הפוסקים זצ"ל. אמנם, האמת שהנידון העיקרי כאן הוא האם המתקן נחשב עשוי להיתר או לאיסור, ואם נאמר שנחשב עשוי להיתר, א"כ גם אם אינו 'כלי', הרי שימוש להיתר ויהיה מותר לטלטלו עכ"פ לצורך קצת, והרי כל צורך נכלל בהיתר צורך קצת.

והנה, במג"א סי' תקכ"ו סק"ד כתב שכלי קבורה ביו"ט שני נחשבים ומוגדרים כלי שמלאכתו להיתר מפני שאפשר שיצטרך להם

שיאכל ערלה שהוא איסור נוסף על הזריעה בשביעית ואולי עד כדי כך לא יחטא, ועכ"פ למעשה איסור ערלה אינו מוחלט בפרי זה ותלוי בשיטות הפוסקים כנ"ל וגם עיקר היתר זה לא מצינו לו מקור.

ז. האקדה הוא כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, וא"כ כיון שכיום אין צורך בו א"כ דינו כטלטול מוקצה שאסור.

ויש לדון האם יש לאסור את טלטולו גם משום שהוא בסיס ל'כדורים' וא"כ יחשב כמו מוקצה גמור.

ואם יש בו כדורים בזמן שמטלטלו בודאי יש בו איסור טלטול הכדורים כי אין היתר טלטול מן הצד כשהדבר המותר הונח ככוונה גם בלי דין בסיס- שהוא תוספת לאסור גם אחרי שהמוקצה הוסר מההיתר כמב' במשנ"ב סי' ש"י סק"ז, אבל אם אין בו כדורים בזמן שמטלטלו אלא שהיו מונחים בו בבין השמשות יש לצדד שאין בו דין בסיס כיון שבבין השמשות היתה אפשרות לטלטלו לצורך פיקו"נ א"כ לא הוקצה וכעין כלי קבורה ביו"ט שני שאינם מוקצה כמב' במג"א סי' תקכ"ו סק"ד [אלא שרוב שימוש אינו להצלת נפשות ולכן אינו נחשב כלי שמלאכתו להיתר, ופשוט].

מקור תפילת 'נשמת'

מי תיקן את תפילת 'נשמת'?
תשובה: תפילה זו היא קדומה מאוד, ויש כמה שיטות מי חיברה, וראה בהערה א'.

המתנת שש שעות משוקולד חלבי

האם צריך להמתין שש שעות מאכילת שוקולד חלבי?
תשובה: לא^ב. וראה בהערה.

בברכות דף לד: בד"ה הכורע כתב דאינו אלא מנהג הגאונים, ובסידור כל בו הובא בסידור אוצר התפילות מייחסו לשמעון בן שטח וז"ל מצאתי שיש אומרים ששמעון בן שטח יסד את נשמת ורמז שמו בו למפרע דהינו ש'וכן עד מ'י ידמה לך ו'אלו פינו נ'שמת. ובפירושו עץ חיים להגדה כתב שמעתי גדולים נחלקים יש אומרים ר' שמעון הגדול בן פזי יסדו ויש אומרים רבי שמעון בר יוחאי בהיותו במערה ונתפלל על מזונו והקב"ה הכין לו עץ חרובים ומעין אחד וזהו ברעב וזנתנו ומחלאים רעים שכל גופו נעשה קמטים עד שהעלה חלודה.

יב. אף שיש בו טעם חזק שנשאר זמן רב, אין הטעם בגלל החלב שבו אלא בגלל חומרי הטעם, והדבר דומה לאבקת מרק בשרית שהוא מבוסס על כך שישנם דברים המעוררים את 'דמיון הטעם', למשל, רוב משקאות קלים מוגזים יש להם טעם אחד בלבד אלא שהצבע והריח נותנים 'דמיון' של טעם [טעם תפוזים טעם לימון וכדומה], ומי שאין לו חוש ריח לא יבחין בהבדל בין הטעמים. כך גם חומר זה הוא מעורר את 'דמיון הטעם', כלומר, החוץ שלו נותן למי שאוכל 'דמיון' כאילו יש טעם של בשר אבל הטעם באמת אינו טעם של 'בשר מורחב' אלא טעם חדש אחר, והמינון המדויק של אחוץ הבשר עם החומר נותן 'הרגשת דמיון' של טעם בשר.

כך גם שוקולד חלבי חומרי הטעם מדמים כאילו יש טעם חלב חזק אבל האמת שהחלב רגיל ואפילו פחות מהרגיל אלא שבגלל חומרי הטעם יש 'דמיון' כאילו נשאר לו טעם חלב חזק.

ולכאורה הדומה ביותר לדבר כזה הוא ענף ריחא מילתא, ע"י לעיל סי' י' הע' ע"ח שבריחא יש גם כן הרגשת 'דמיון הטעם' על ידי הריח, ויש לעיין אם לדמות לזה. ואם נדמה אבקת מרק לריחא

ופסק כן המשנ"ב שם סקט"ו, ועי' מחה"ש שם. וגם בשעה"צ סי' ש"ח סק"ג כתב שמקלות להפשיט העור מבע"פ נחשב כלי שמלאכתו להיתר בער"פ שחל בשבת.

ומבואר מדבריהם שמוקצה שיש היתר לטלטלו במקרה מסוים והמקרה מצוי, א"כ נחשב מלאכתו להיתר, וכל שכן כלי העומד לשימוש רק במקרים של פיקוח נפש שמוגדר שימוש היתר בין אם יש לו שם כלי ובין אם אין לו שם כלי.

ומה שסכין של מילה נאסר אחרי המילה [עי' ט"ז יו"ד סי' רס"ו], היינו משום שמראש בכניסת שבת היה ההיתר מוגבל עד המילה והיה נחשב מלאכתו לאיסור שיש לו היתר קצוב בזמן כמו שכתב הט"ז שם להדיא, אבל אם ההיתר יוכל להיות יותר מאוחר א"כ היה נחשב מלאכתו להיתר.

ומשום כך הביא בשלמי יהודה [פ"י סט"ו] בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שתרופות שמצוי הצורך בהם [וכן לגמ"ח תרופות] אינם מוקצה וכן מדחום אינו מוקצה כי כשנצרך לו הרי מותר להשתמש בו. ואמנם תרופות למחלות שאינם מצויות הם מוקצה, היינו משום שאין להם שימוש, אבל דבר זה הרי יש לו שימוש לעמוד ליד הנרות, וזה שימושו, ולכן אע"פ שלא מצוי שריפה, הרי השימוש שלו לעמוד ליד הנרות לשמירה הוא שימוש מצוי ומותר.

ויש להעיר מתוס' בשבת דף ק"ו. [ד"ה הכא] שכתבו שבהמה בער"פ שחל בשבת היא מוקצה אע"פ שמוותר לשוחטה לקרבן פסח. ויש לומר שרוב בהמות אינם עומדים לקרבן פסח ולכן סתם בהמה היא מוקצה גם בער"פ שחל בשבת. יא. במדרכי סוף מס' פסחים כתב ברכת השיר נשמת כל חי תקנו אנשי כנסת הגדולה, וכן משמע בתוס' בפסחים ק"ח. ד"ה רבי, ורבינו יונה

קציצת ענפי פרי המפריעים לעירוב בשביעית

בעירנו בית שמש ישנו אילן פירות שצומח לגובה מתחת צורת הפתח של העירוב ומפריע לתיקונו, האם מותר לקצוץ את הענפים כאשר בודאי הפירות שעדיין לא כולם התבשלו כל צרכם יתקלקלו משום כך? תשובה: אין היתר לעשות כך בשביעית, אלא יש להעביר את מקום צורת הפתח¹.

לגבי דין קבוע, לפי מה שנתבאר בגליון הקודם, א"כ היוצא לטייל ורואה פירות, הרבה פעמים יהיה אסור לו לקטוף משום שיתכן שהם של נכרים [עי' חזו"א סי' כ' סק"ז פירות נכרים אינם הפקר] ואם ודאי שיש שם שדה אחד של נכרי א"כ יהיה אסור לקטוף מדין קבוע. וזה מלבד שאם הפירות 'שמור ו'נעבד' שאז לכמה שיטות אסורים באכילה.

שבעקירת עשבים יש שני משמעויות האחד עקירתם לשימוש שהוא דבר מותר והשני עקירתם לניכוש השדה והוא דבר אסור וכיון שיש לו מטרה אחרת א"כ מועיל בהמתו מוכיחה עליו, אבל אם קוטף פרי והוא מתקלקל הרי אין לו בזה מטרה אחרת בעצם הקטיפה אלא שאינו רוצה שהפירות יהיו כאן וזה חמור יותר, וכמו שאינו מתכוון אסור מדאורי' אם פס"ר ומלאכה שאצל"ג מותר מדאורי' והטעם פי' בכס"מ [שבת פ"א ה"ז] והובא במג"א סי' רע"ח סק"א [ועי' מחה"ש] שם, וביתר ביאור בערוה"ש [סי' רמ"ב סל"ד], שאם אינו מתכוון כלל הוא חמור ממי שיש לו כוונה הפכית שאז איסורו רק מדרבנן אפי' אם פס"ר שתהיה התוצאה האסורה גם כן.

הנכנס במאכל, א"כ אפשר שיש מקום להחמיר לתחילה, אבל אחרי שנתערב הרי אין כאן באמת טעם בשר אלא רק דמיון של הרגשה כאילו יש טעם בשר, ודבר כזה אינו אוסר. יג. במשנה שביעית [פ"ד מ"ז- מ"י] מבואר שאסור לקטוף פירות שביעית קודם זמנם כי הוא הפסד להם. ומה שהדבר מוכח שנעשה בשביל להסיר את המפריע לעירוב אינו מתיר כי ההיתר שייך רק בעקירת עשבים שאם בהמתו נמצאת שם היא מוכיחה שהמעשה נעשה לזה ולא לניכוש השדה כמב' ברמב"ם [שביעית פ"א ה"ז], אבל בגרם הפסד פירות שביעית לא מצינו היתר גם כשמוכח שנעשה לצורך אחר. ונראה לאסור מטעם נוסף, והוא, משום